

УДК 331.28

Перепада Ф.Л.

кандидат економічних наук
доцент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

Тонких Л.С.

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри ПН та ГД
Азовського морського інституту
Національного університету
«Одеська морська академія»

Perepadya Fedir

PhD in Economics,
Associate Professor of Management Department
Mariupol State University

Tonkykh Liudmyla

PhD in Mathematical Sciences
Associate Professor of Department
of Natural sciences and Humanitarian disciplines
Azov Maritime Institute
National University «Odessa Maritime Academy»

СУЧАСНИЙ СТАН ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

THE CURRENT STATE OF WAGE PAYMENT IN UKRAINE: THE SOCIO-ECONOMIC ASPECTS

Розвиток національної економіки визначається низкою чинників, пов'язаних із забезпеченням ефективності виробничих процесів, запровадженням новітніх технологій та підходів, зокрема у сфері управління людськими ресурсами. У проведеному дослідженні здійснено спробу розглянути внутрішній баланс оплати праці за різними напрямками економічної діяльності та визначити поточну динаміку рівня заробітної плати за окремими групами працівників, розділених за рівнем заробітної плати. Для проведення дослідження застосовано методіку математико-статистичного аналізу оцінки динаміки заробітної плати та її співвідношення за окремими галузями економіки. Встановлено потенційні загрози, які можуть виникнути внаслідок диспропорцій внутрішнього балансу в системі оплати праці, та надано рекомендації щодо розвитку систем оплати праці.

Ключові слова: номінальна та реальна заробітна плата, рівень споживчих ціни, індекс інфляції, статистичний ряд розподілу, внутрішній баланс системи оплати праці.

Развитие национальной экономики определяется рядом факторов, связанных с обеспечением эффективности производственных процессов, внедрением новейших технологий и подходов, в частности в сфере управления человеческими ресурсами. В проведенном исследовании предпринята попытка рассмотреть внутренний баланс оплаты труда по разным направлениям экономической деятельности и определить текущую динамику уровня заработной платы по отдельным группам работников, разделенных по уровню заработной платы. Для проведения исследования применена методика математико-статистического анализа оценки динамики заработной платы и ее баланса по отраслям экономики. Установлены потенциальные угрозы, которые могут возникнуть в результате диспропорций внутреннего баланса в системе оплаты труда, и даны рекомендации по развитию систем оплаты труда.

Ключевые слова: номинальная и реальная заработная плата, уровень потребительских цен, индекс инфляции, статистический ряд распределения, внутренний баланс системы оплаты труда.

The development of the national economy at the present stage is determined by a number of factors related to ensuring the efficiency of production processes, the introduction of new technologies and approaches, in particular in the field of human resource management. The effectiveness of the use of human labor depends largely on the conditions in which the work process takes place, technological training and the human factor. Wage payments are a key factor in the development of professional labor relations, increasing the efficiency of production and technological operations and the growth of labor productivity. Thus, the role of wages in the development of a competitive state economy is extremely high. There are many approaches to the regulation of wage systems, which in the most

objective way determined a person's contribution to the final result, but the most important issue in the formation of wage systems at the macroeconomic level is the problem of balancing the internal wage structure, the violation of which can lead to dramatic changes in the labor market and in the economy as a whole. In the study, an attempt was made to examine the internal balance of labor remuneration in different areas of economic activity and to determine the current dynamics of the level of wages for individual groups of workers divided by their amount. To conduct the study, a technique of mathematico-statistical analysis of the assessment of the dynamics of wages and its balance by branches of the economy was applied. The integrated development of economic spheres is undoubtedly the most important condition for the balance of internal socio-economic processes. Changes in the internal structure of sectoral payments may entail complex macroeconomic transformations, associated primarily with the outflow of labor and a decrease in labor productivity. The results of the study allow us to assess the degree of compliance with the current changes in wage payments for each industry in the general indicators of the economics of Ukraine. The potential threats that may arise as a result of the imbalances of the internal balance in the wage system are established, recommendations on the development of wage systems in Ukraine are formed.

Keywords: *nominal and real wages, consumer price level, inflation index, statistical distribution series, internal balance of the wage system.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Система оплати праці є важливим інструментом регулювання національного ринку праці, від якого значною мірою залежать тенденції розвитку економіки, а також регіональний та галузевий розвиток [1]. Динаміку рівня оплати праці в Україні слід розглядати виключно відповідно до динаміки інших економічних показників, що визначають реальний стан купівельної спроможності національної грошової одиниці, таких як рівень споживчих цін, динаміка вартості споживчих та комунальних послуг населенню тощо.

Галузеві диспропорції у сфері оплати праці є доволі небезпечним макроекономічним явищем, яке позначається на кон'юктурі ринку праці, а в довгостроковій перспективі може суттєво вплинути на якісні характеристики виробничого та наукового потенціалу, оскільки ринок праці є доволі динамічним та чутливим середовищем по відношенню до чинника економічної мотивації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання сучасного стану та тенденцій розвитку сфери оплати праці в Україні достатньо широко представлене в роботах провідних вітчизняних учених, до числа яких можна віднести В.С. Василенко, Н.В. Каткову, В.Ю. Лисак, В.М. Петюха, В.В. Сьомченко, О.В. Шлягу та ін. Питання оптимізації та регулювання системи оплати праці, а також проблематику її соціально-економічного значення в умовах сучасного світу досліджено в роботах відомих зарубіжних науковців, зокрема С. Брю, К. Макконнелла, Дж. Кейнса, А. Сміта, Д. Рікардо та багатьох інших. Однак, незважаючи на значний науковий інтерес до даної теми, все ще лишаються невирішеними багато проблем наукового характеру, актуальність яких визначається вимогами часу, зокрема пов'язаними з реалізацією механізму регулювання оплати праці на міжгалузевому рівні, запровадженням методів захисту внутрішнього ринку праці, що сприяють управлінню потоками трудової міграції населення, якісним та кількісним перетворенням у сфері зайнятості у цілому тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження останніх тенденцій розвитку сфери оплати праці в Україні, проведення

математико-статистичного дослідження внутрішнього балансу заробітної плати за окремими категоріями працівників та визначення напрямів удосконалення регулювання систем оплати праці на макроекономічному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Система державного регулювання оплати праці є ефективним інструментом, який здебільшого використовується для забезпечення необхідних трудових гарантій працівникам, зокрема стосовно визначення рівня мінімальної заробітної плати, системи пільг та низки додаткових виплат. Проте класичний державний механізм доволі інертно реагує на різкі зміни у сфері оплати праці в галузевому розрізі, що, своєю чергою, може призвести до подальшої дестабілізації стану внутрішнього ринку праці та, як наслідок, до різких та незворотних у найближчій перспективі змін балансу попиту та пропозиції на ринку праці.

Роль оплати праці визначається тими функціями, які вона виконує у соціально-економічному розрізі. Науковці [1; 3; 4] підкреслюють кілька основних та додаткових функцій, що впливають на структуру ринку праці та систему трудових відносин у державі (рис. 1)

Як видно з рис. 1, заробітна плата має широкий вплив на стан соціально-економічного розвитку держави, у тому числі на внутрішній ринок праці, сферу освіти та трудову міграцію. Дана ситуація є особливо небезпечною сьогодні через різке зростання в останні роки експорту робочої сили та швидке старіння низки провідних галузей вітчизняного господарства, таких як металургійна промисловість, машинобудування та агропромисловий сектор. Отже, необхідним, на нашу думку, є проведення дослідження сучасного стану оплати праці в Україні, визначення тенденцій галузевого розподілу та внутрішнього стану балансу оплати праці за різними рівнями доходів, оскільки у разі його порушення виникає надлишок пропозиції робочої сили, тоді як в інших галузях існує так званий «кадровий голод».

Останніми роками стан оплати праці значно погіршився, що є цілком очевидним фактором з огляду на виникнення економічних ускладнень у багатьох галузях економіки. Дані тенденції у сукупності позначилися на співвідношенні показників номінальної та реальної заробітної плати працюючого населення, баланс яких було суттєво порушено (рис. 2).

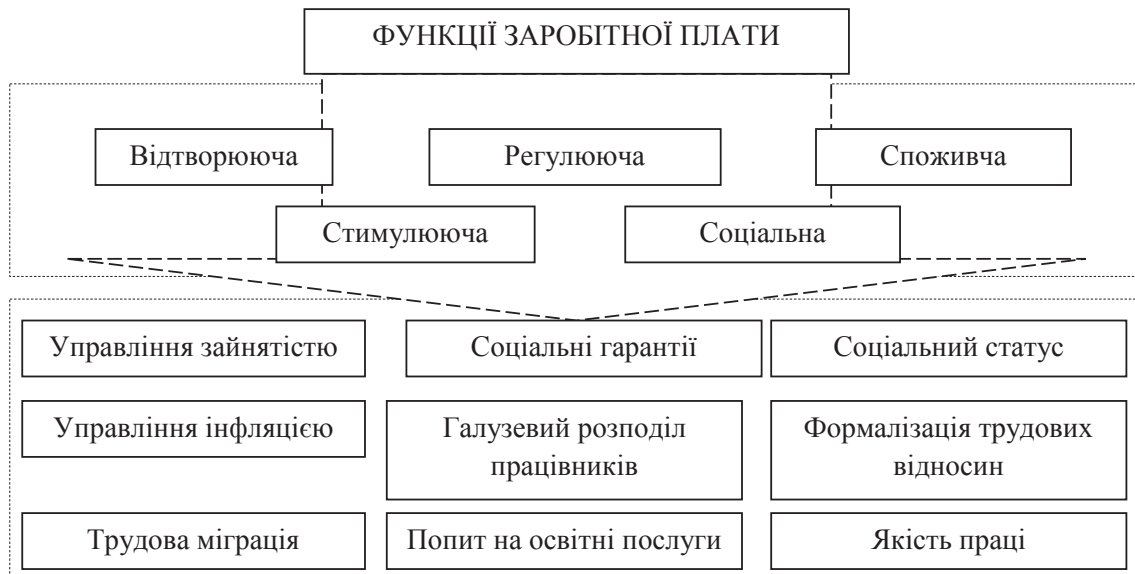

Рис. 1. Основні та додаткові функції заробітної плати

Як можна бачити з рис. 2, незважаючи на складне становище, номінальний рівень оплати праці в Україні постійно зростає, хоча й уповільненими темпами. На особливу увагу заслуговує тенденція збільшення різниці між показниками номінальної та реальної заробітної плати, яка починаючи з 2014 р. значно збільшилася, ніж у попередні роки. Незважаючи на зростання середньомісячної заробітної плати в Україні в 2015 р., позитивного економічного ефекту не сталося. Безперечно, найбільш впливовим чинником стала швидко зростаюча інфляція, базовий рівень якої в 2014 р. становив 122,8%, а в 2015 р. – 134,7% [5].

Надвисокий рівень інфляції призвів до часткової втрати реальної купівельної спроможності працюючого населення: у 2014 р. реальна заробітна плата мала індекс на рівні 93,5%, а в 2015 р. – 79,8%. Переламним можна вважати період 2016–2018 рр., коли базовий показник інфляції в країні лишився нижчим за 110%, що призвело до відновлення позитивної динаміки стану реальної заробітної плати

в країні. Найменший приріст заробітної плати продемонстровано у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 115,2%, натомість найбільшу динаміку показника середньомісячної заробітної плати можна спостерігати в галузі державного управління та оборони – 135,5%. Звичайно, з погляду співвідношення рівня оплати праці за окремими видами економічної діяльності доволі складно виявити, які тенденції та яку структуру сьогодні має оплата праці в Україні. Для цього авторами було застосовано методи математико-статистичного аналізу внутрішнього балансу галузей економіки за показниками середньомісячної заробітної плати, що представлено нижче.

Сукупність політичних, економічних та соціальних чинників спричинила різке зростання внутрішньої та зовнішньої міграції працездатного населення, що також суттєво позначилося на якості праці та рівні її оплати. Проблема трудової міграції, насамперед, полягає у регулюванні внутрішнього ринку праці, основним інструментом якого виступає оплата праці

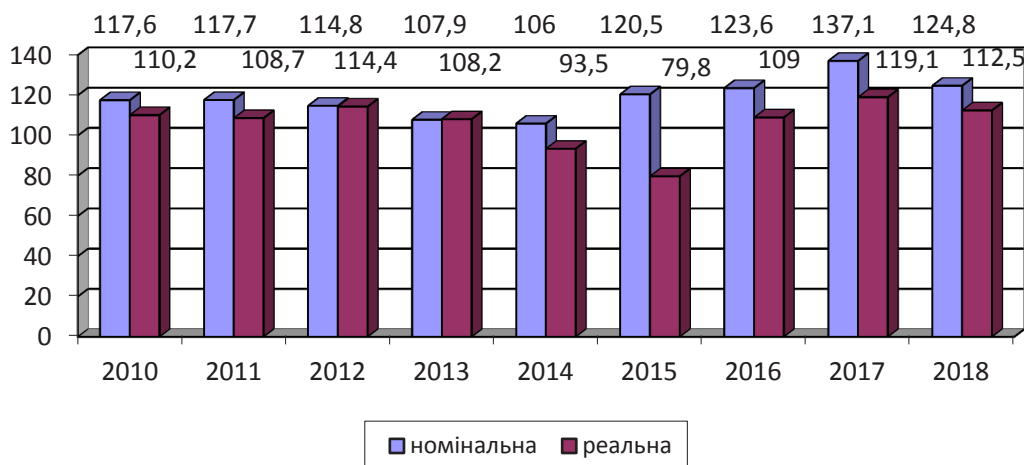

Рис. 2. Динаміка показників номінальної та реальної заробітної плати в Україні в 2010–2018 рр., %

Джерело: складено на основі [2; 5]

не лише у провідних галузях, а й по всій економіці у цілому.

Останні два роки можна вважати доволі успішними з погляду статичних показників стану оплати праці в Україні. Аналізуючи дані табл. 1, можна констатувати, що в 2017–2018 рр. відбулось збільшення рівня середньомісячної заробітної плати за всіма основними видами економічної діяльності в країні.

Як видно з табл. 1, у зв'язку з тим, що велика кількість працівників за всіма видами економічної діяльності мали зарплату, наближену до найнижчої, яка в 2017 р. становила 4988 грн, у 2018 р. – 5853 грн у галузі тимчасового розміщення та організації харчування, а значно менша кількість працівників отримували зарплату, наближену до найвищої (12 865 грн у 2017 р. та 16 161 грн у 2018 р. у галузі фінансової та страхової діяльності), то цілком логічним є представлення авторами статистичної вибірки у вигляді п'яти нерівних інтервалів. Ви-

значення меж даних інтервалів можна представити у вигляді арифметичної прогресії, що дасть змогу більш рівномірно розподілити статистичні показники та збільшити достовірність проведеного аналізу.

Таким чином, величина i -го інтервалу має визначатися за формулою:

$$h_i = h_1 * i, \quad (1)$$

де h_i – величина першого інтервалу;

i – порядковий номер інтервалу.

Таким чином, розраховано граничні величини п'яти інтервалів:

$$x_2 = x_1 + h_1 \quad (2)$$

$$x_3 = x_2 + h_2 = x_1 + h_1 + 2h_1 = x_1 + 3h_1 \quad (3)$$

$$x_4 = x_3 + h_3 = x_1 + 3h_1 + 3h_1 = x_1 + 6h_1 \quad (4)$$

$$x_5 = x_4 + h_4 = x_1 + 6h_1 + 4h_1 = x_1 + 10h_1 \quad (5)$$

$$x_6 = x_5 + h_5 = x_1 + 10h_1 + 5h_1 = x_1 + 15h_1 \quad (6)$$

Таблиця 1

Динаміка показників середньомісячної заробітної плати та середньооблікової чисельності працівників за видами економічної діяльності у 2017–2018 рр.

Вид економічної діяльності	Середньомісячна заробітна плата, грн/ос.		Динаміка %	Середньооблікова кількість штатних працівників, тис осіб		Динаміка %
	2017	2018		2017	2018	
Усього	7104	8865	124,8	7679,4	7661,5	99,8
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6057	7557	124,8	467,5	453,1	97,0
Промисловість	7631	9633	126,3	1893,6	1850,8	97,8
Будівництво	6251	7845	125,5	166,8	178,7	107,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	7631	9404	123,3	696,7	760,8	109,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7688	9860	128,3	655,2	648,4	99,0
Тимчасове розміщення й організація харчування	4988	5875	117,8	69,6	70,3	101,1
Інформація та телекомунікації	12018	14276	118,8	119,0	118,1	99,3
Фінансова та страхова діяльність	12865	16161	125,7	167,8	167,8	100,1
Операції з нерухомим майном	5947	7329	123,3	84,4	85,5	101,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	10039	12144	121,0	219,2	239,4	109,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	5578	7228	129,6	175,7	175,6	100,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	9372	12698	135,5	456,2	455,2	99,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5857	7041	120,3	1378,8	1365,0	99,0
Освіта	4977	5853	117,7	951,4	924,2	97,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	6608	7612	115,2	150,3	142,3	94,7
Надання інших видів послуг	6536	8132	124,5	27,2	26,3	96,7

Джерело: складено на основі [2]

Виходячи з наведених формул. можна визначити ширину першого інтервалу:

$$h_1 = \frac{x_6 - x_1}{15}, \quad (7)$$

де $x_1 = x_{min}$, $x_6 = x_{max}$ – граничні значення показника середньомісячної заробітної плати по всіх видах економічної діяльності в Україні.

Таким чином, довжина інтервалів для вибірки даних 2017 р. дорівнює: $h_1=525,9$; $h_2=1051,8$; $h_3=1577,7$; $h_4=2103,6$; $h_5=2629,5$. Для 2018 р. відповідно: $h_1=687,2$; $h_2=1374,4$; $h_3=2061,6$; $h_4=2748,8$; $h_5=3436$. Визначення граничних меж даних інтервалів дало змогу більш рівномірно розподілити показники середньомісячної оплати праці за галузями, надавши, таким чином, більш об'єктивне уявлення про баланс системи оплати праці.

На основі отриманих результатів було розраховано дані для статистичного аналізу на основі п'яти інтервалів, які представлено в табл. 2.

Як видно з табл. 1, в Україні у 2017–2018 рр. за чисельністю значно переважають галузі з найнижчим та середнім рівнями середньомісячної заробітної плати працівників. Шляхом аналізу вибірки даних, приведених у табл. 1, можна визначити характеристики центру розподілу за двома річними періодами 2017 та 2018 рр.:

$$M_{0_1} = 7631 \quad (8)$$

$$M_{0_2} = 9633 \quad (9)$$

де M_{0_1} та M_{0_2} – значення за 2017 та 2018 рр. відповідно.

Таким чином, стає зрозуміло, що в 2017 р. найбільш поширений показник середньомісячної заробітної плати – 7631 грн, який є характерним для вітчизняної промисловості та сфери торгівлі всього лише на 27 грн вище за загальний показник по економіці. Натомість уже в 2018 р. найбільш поширений показник середньомісячної заробітної плати – 9633 грн., який знову відповідає промисловій галузі й є вищим на 768 грн за загальний показник по економіці. Отже, вітчизняна промисловість є не лише найбільш чисельним за кількістю працівників видом економічної діяльності, а й саме зростання середньомісячної зарплати в даній галузі відбувається більш інтенсивно, ніж в інших галузях економіки.

Розраховуючи медіану та квантілі в інтервальному ряді розподілу, ми визначили загальний баланс розподілу заробітної плати серед різних видів економічної діяльності, таким чином, визначивши серед-

ню частоту f_i медіанного інтервалу та кумулятивну частоту за формулами:

$$N_{me_1} = \frac{\sum f_i}{2} = 3839,7 \quad (10)$$

$$N_{me_2} = \frac{\sum f_i}{2} = 3830,8, \quad (11)$$

де f_i – частота i -го інтервалу.

Таким чином, доходимо висновку, що медіанний інтервал N_{me_1} має вигляд [6554,6; 8132,2], медіанний інтервал N_{me_2} має вигляд [7914,6; 9976,2].

Медіани Me_1 та Me_2 в інтервальному ряді даних за 2017 та 2018 рр. відповідно розраховуються за формулою:

$$Me_i = x_0 + h \frac{0,5 \sum_{j=1}^m f_j - S_{f_{me}-1}}{f_{me}}, \quad (12)$$

де x_0 – нижча межа медіанного інтервалу;

h – ширина медіанного інтервалу;

f_i – частота i -го інтервалу;

f_{me} , f_{me-1} – частоти відповідно медіанного та передмедіанного інтервалів.

За даними розрахунками Me_1 , тобто медіана інтервального ряду статистичних даних за 2017 р., дорівнює 6795,3. Таким чином, можна стверджувати, що в 2017 р. більше половини працівників за всіма видами економічної діяльності отримували заробітну плату вищу за 6795,3 грн.

Аналогічно за даною методикою було визначено медіану інтервального ряду у виборці статистичних даних за 2018 р., яка становить 8188,2. Це означає, що в сукупності статистичних даних половина працівників за всіма видами економічної діяльності стала отримувати заробітну плату вище на 1392,9 грн, або на 120,5%, за рік. Цікавим також є визначення темпів зростання за більш дрібними частинами інтервального ряду. Із цією метою було розраховано перший та третій квантілі сукупності відповідно до формул:

$$Q_{1=x_{q_1}+h_{q_1}} = \frac{\frac{1}{4} \sum f - S_{q_1-1}}{f_{q_1}} \quad (13)$$

$$Q_{3=x_{q_1}+h_{q_1}} = \frac{\frac{3}{4} \sum f - S_{q_1-1}}{f_{q_1}} \quad (14)$$

Таким чином, отримано такі значення для 2017 р.: $Q_1=5890,4$; $Q_3=7712$. Для 2018 р. відповідно $Q_1=7043,8$; $Q_3=9197,5$. Отже, підтверджується висновок про нерівномірність розподілу рівнів середньо-

Таблиця 2

Розподіл розрахункових даних за 2017–2018 рр. за інтервалами вибірки

2017				2018			
Межі інтервалів	x_i середина інтервалів	f_i Частота	S_i Кумул. частота	Межі інтервалів	x_i середина інтервалів	f_i Частота	S_i Кумул. частота
4977–5502,9	5240	1105,4	1105,4	5853–6540,2	6196,6	994,5	994,5
5502,9–6554,6	6028,8	2216	3321,4	6540,2–7914,6	7227,4	2400,2	3394,7
6554,6–8132,2	7343,4	3395,8	6717,2	7914,6–9976,2	8945,4	3286,3	6681
8132,2–10235,7	9184	675,4	7392,6	9976,2–12725	11350,6	694,6	7375,6
10235,7–12865	11550,4	286,8	7679,4	12725–16161	14443	285,9	7661,5

Джерело: розраховано авторами за [2; 5]

місячної заробітної плати, де кількість працівників із нижчим рівнем заробітної плати значно переважає.

Щодо динаміки заробітної плати, то її рівень становно першої чверті всіх працівників збільшився на 1153,4 грн, або на 119,6%, а перших трьох чвертей працівників – на 1485,5 грн, або на 119,3%. У 2017 р. різниця між найнижчим та найвищим рівнями середньомісячної заробітної плати становила 7888грн, проте у 2018 р. – вже 10308 грн. Таким чином, посилюється небезпека збільшення розриву між рівнями оплати праці за окремими видами економічної діяльності, що може призвести до порушення балансу пропозиції на ринку праці в бік більш високооплачуваних галузей.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, за загальними результатами проведеного дослідження можна констатувати наявність схожих тенденцій у сфері оплати праці за різними галузями. Можна стверджувати, що розвиток сфери оплати праці по всіх видах економічної діяльності відбувається доволі пропорційно зі збереженням також і внутрішніх пропорцій розподілу чисельності працівників із низьким, середнім та високим рівнями заробітної плати. З іншого боку, під час аналізу галузевої динаміки було визначено низку видів економічної діяльності, в яких темпи зростання середньої заробітної плати в 2017–2018 рр. відрізняються між собою на 20%. Причому лише половина розглянутих галузей демонструє тенденції до збільшення облікової чисельності штатних працівників, в інших відбулося її зниження. Так, за даними Державної служби статистики України, найбільше зростання кількості вакансій у 2018 р. відбулося у сферах інформації та телекомунікації – 55%, освіти – 37%, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 36%, тобто тих, де динаміка рівня середньомісячної оплати праці є найнижчою.

Також необхідно відзначити, що в самій структурі кількості працівників із різними рівнями оплати праці значно переважають працівники з рівнем оплати праці нижчим за середній: у 2017 р. в середньому половина працівників отримувала заробітну платню на рівні 52,8% від максимальної середньої заробітної плати за всіма напрямками, у 2018 р. цей показник знизився до 50,7%. Отже, відбувається збільшен-

ня розриву також і між середнім та вищим рівнями оплати праці у різних видах економічної діяльності в країні; чисельність працівників, які отримували б зарплату на середньому рівні, також зменшується. Таким чином, сучасні тенденції розвитку сфери оплати праці в Україні свідчать про необхідність запровадження комплексу моніторингових заходів для усунення дисбалансу в системі оплати праці та зменшення впливу негативних чинників на сферу оплати праці та міжгалузевий баланс розподілу трудових ресурсів.

Бібліографічний список:

1. Шляга О.В., Пархоменко Л.О. Проблеми заробітної плати в Україні та шляхи її вирішення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_044.pdf (дата звернення: 26.06.2019).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.06.2019).
3. Лисак В.Ю. Сутність заробітної плати та її значення в процесі економічного управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2016. № 4. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/4_ukr/43.pdf.
4. Завіновська Г.Т. Економіка праці : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2003. 300 с.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 26.06.2019).

References:

1. Shlyaga O.V. Parhomenko L.O. (2014) Problemi zarobitnoyi platy v Ukrayini ta shlyahi yiyi vyrishennya. [Wage problems in Ukraine and ways to resolve it]. Available at: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_044.pdf (accessed: 26.06.2019)
2. Official Site of the State Statistic Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed:26.06.2019)
3. Lysak V.Y. (2016) Sutnist' zarobitnoyi platy ta yiyi znachennya v protsesi ekonomichnoho upravlinnya pidpryyemstvom. [The essence of wages and its significance in the process of economic management of the enterprise]. *Ekonomika ta suspil'stvo*. Mukachivs'kyy derzhavnyy universytet. Vypusk #4, 2016. Available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/4_ukr/43.pdf (accessed: 26.06.2019)
4. Zavinovs'ka H.T. (2003) Ekonomika pratsi [Labor economics]. [navch. posib.] K. : KNEU.
5. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://www.minfin.gov.ua> (accessed: 26.06.2019)